

การประเมินผลการดำเนินโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี

พระอารามหลวง เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

Project Evaluation of The Dhamma Study Examination in Wat Samian Nari : The Royal Temple of Chatuchak District in Bangkok Project Evaluation of the Dhamma Studies Examination of the Wat Samian Nari Royal Temple, Chatuchak district, Bangkok

สุดใจ เกิดสติ และ ศาสวัต เพ่งแพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

Sudjai Kerdsati and Sasawat Pengpae

Chandrakasem Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author, E-mail : Kerdsati.S@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ประเมินโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model (2) ศึกษาปัญหา อุปสรรค และเสนอแนะการพัฒนาการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง และ (3) เปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการประเมินด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต ของโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้ที่เข้าร่วมโครงการสอบธรรมศึกษา จำนวน 400 คน กำหนดความคลาดเคลื่อนที่ระดับ 0.05 โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 20 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัยพบว่า (1) การประเมินโครงการสอบธรรมศึกษา ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านบริบท (Context) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และ ด้านผลผลิต (Product) ในภาพรวม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = .927) และเมื่อพิจารณารายด้านแล้วพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน (2) สำหรับปัญหาอุปสรรคพบว่า ด้านปัจจัยนำเข้า บุคลากรบางส่วนยังไม่มีความรู้ที่เพียงพอ ด้านบริบท การกำหนดเวลาในการ

* วันที่รับบทความ: 29 พฤศจิกายน 2564; วันแก้ไขบทความ 22 ธันวาคม 2564; วันตอบรับบทความ: 23 ธันวาคม 2564

Received: November 29, 2021; Revised: December 22, 2021; Accepted: December 23, 2021

เรียนภาษาบาลีสั้นเกินไป ด้านกระบวนการ ยังใช้วิธีการสอนแบบเดิมไม่ทันต่อสถานการณ์ ด้านผลผลิตคนเรียนส่วนหนึ่งยังไม่มีความรู้เพียงพอ

(-) (3) ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง พบว่าปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับชั้นธรรมศึกษา จำนวนครั้งที่สอบ และแรงจูงใจ ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อโครงการในภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณารายด้านแล้วพบว่ามีความคิดเห็นแตกต่างกันทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (3) จุดแข็งในการดำเนินโครงการ คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปที่สนใจสามารถเข้าถึงการเรียนการสอนด้านพระพุทธศาสนาได้ง่ายและสะดวกมากขึ้น หลักสูตรธรรมศึกษาช่วยส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เรียน เนื้อหาของหลักสูตรธรรมศึกษาน่าสนใจ นำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ และการบริหารจัดการโครงการสอบธรรมศึกษามีหน่วยจัดสอบครอบคลุม สะดวกทั่วถึง

คำสำคัญ: การประเมินผลโครงการ; โครงการสอบธรรมศึกษา; ความรู้ความเข้าใจ; แบบจำลองชิปปี้

Abstracts

The objectives of this study were to: (1) evaluate the Dhamma Studies Examination by the Wat Samian Nari Royal Temple using the CIPP Model, (2) study the problems, obstacles, and suggestions to improve the Dhamma Studies Examination by the Wat Samian Nari Royal Temple, and (3) compare personal factors affecting the assessment of context, inputs, processes, and outputs of the Dhamma Studies Examination by the Wat Samian Nari Royal Temple. The study conducted using a quantitative method, questionnaire-based survey study by accidental sampling method, used 400 people who participated in the Dhamma Studies Examination as a sample group and 0.05 level error was determined. In-depth interviews with 20 key informants were used in qualitative research.

The findings of the study founded that (1) Context, Input, Process, and Product aspect of the Dhamma Studies Examination Project Overall, the respondents had a high average opinion ($\bar{X} = 3.98$, $SD = .927$), it was discovered that the respondents had a high level of opinion in each. (2) The results of a comparative analysis of the respondents' opinions on Dhamma Studies Examination Project revealed that personal factors such as sex, age, educational level, and moral education level influenced respondents' opinions. Their opinions on the project as a whole varied depending on the number of exams and motivation. The difference was statistically significant at the .05 level, and differences in opinions were found in the Context, Input, Process, and Productivity aspect. (3) The project's implementation strength is the opportunity for the general public to have easier and more convenient access to learning about Buddhism. Learners' morality and ethics are promoted through the program. The Dharma Studies course has a lot of interesting material. It's a tool that can be used in everyday life. And the Dhamma Studies Examination Project's administration has a comprehensive examination unit that is both convenient and thorough. (4) The project's problem is that the total duration for learning Pali language is totally inadequate. During the COVID-19 situation, classroom teaching techniques are ineffective.

Keywords: Project Evaluation; Dhamma Studies Examination Project; The Royal Temple ; CIPP Model

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นหนึ่งในสถาบันหลักของชาติ ถือเป็นศูนย์รวมศรัทธาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของประชาชน การดำเนินชีวิตหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาทำให้ประชาชนในชาติมีความมั่นคงทางด้านจิตใจ สังคมมีความสุข (พระมหาปริชา สาเส็งและคณะ, 2560 : 23-34.) อีกทั้งพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน มีบทบาทในการให้การศึกษาทางด้านความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม อาชีพ และการดำเนินชีวิต ประชาชนไทยส่วนใหญ่ร้อยละ 90 ยังคงนับถือพระพุทธศาสนาและรัฐธรรมนูญกำหนดให้รัฐต้องอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา การรักษาและสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาจึงมีส่วนสำคัญที่พุทธบริษัทจะต้องถือเป็นหน้าที่และภารกิจที่จะต้องส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ทำหน้าที่ศึกษาและเผยแผ่หลักธรรมคำสอน

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมหรือที่เรียกว่า นักระธรรม เกิดขึ้นตามพระราชดำริของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสเป็นการศึกษาพระธรรมวินัยในภาษาไทย การศึกษาพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยแต่โบราณมักนิยมศึกษาเป็นภาษาบาลีที่เรียกว่า การศึกษาพระปริยัติธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ยากสำหรับภิกษุสามเณรทั่วไป พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราวุธวัฒน สมเด็จพระสังฆราชเจ้า วัดราชบพิธ ทรงพิจารณาเห็นว่า การศึกษานักระธรรมมิได้เป็นประโยชน์ต่อภิกษุสามเณรเท่าที่ควร แม้แต่ผู้ที่ยังครองฆราวาสวิสัยก็จะได้ประโยชน์จากการศึกษานักระธรรมด้วย โดยเฉพาะสำหรับเหล่าข้าราชการครู ในปีพ.ศ. 2472 จึงทรงตั้งหลักสูตรนักระธรรมสำหรับฆราวาสขึ้น เรียกว่า ธรรมศึกษา มีครบ 3 ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก ซึ่งมีเนื้อหาเช่นเดียวกับหลักสูตรนักระธรรมของภิกษุสามเณร เว้นแต่วินัยบัญญัติที่ทรงกำหนดใช้เบญจศีล เบญจธรรม และอุโบสถศีลแทน ได้เปิดสอบธรรมศึกษาชั้นตรีครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2472 และเปิดสอบครบทุกชั้นในเวลาต่อมา มีฆราวาสทั้งหญิงและชายเข้าสอบเป็นจำนวนมาก นับเป็นการส่งเสริมการศึกษาและยกระดับความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาให้กว้างขวางยิ่งขึ้นตราบจนถึงทุกวันนี้ (กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2549 : 43)

จากบันทึกข้อตกลงความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษา ระหว่างสำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงวัฒนธรรมและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2557 มีเจตจำนงร่วมมือกันในการจัดให้มีการเรียนการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษา มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ 1. เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนและเข้าใจ

หลักพุทธธรรมที่ถูกต้อง สามารถนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน 2. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรมและเสริมสร้างศีลธรรมเป็นพลเมืองดีมีคุณภาพ 3. เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้ผู้เรียนห่างไกลอบายมุข และ 4. เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเป็นหน่วยงานหลักรับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอน และการสอบธรรมศึกษา โดยให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมเสริมหลักสูตรและกิจการพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้บรรลุข้อตกลงความร่วมมือดังกล่าว หน่วยงานข้างต้นจึงมีข้อตกลงร่วมกัน โดยให้หน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการที่มีสถานศึกษาในสังกัดดำเนินการ ให้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรและมืองค์กรหลักรับผิดชอบและดำเนินการจัดการเรียนการสอนและจัดสอบธรรมศึกษาในสถานศึกษา รวมทั้งสนับสนุนส่งเสริมในส่วนของทรัพยากรบุคคล สถานที่ อุปกรณ์การเรียน การสอน การสอบ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีสำนักส่งเสริมกิจการศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยงานกลางในการบูรณาการจัดทำคำของบประมาณ และจัดทำแผนปฏิบัติการในภาพรวมของกระทรวงศึกษาธิการดำเนินการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษาร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยความเห็นชอบจากสำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง โดยให้กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวัฒนธรรม ร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติส่งเสริม สนับสนุนครูผู้สอนธรรมศึกษา สื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน และงบประมาณในการดำเนินการและการดำเนินการประสานงานด้านอื่น ๆ ที่เป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้การจัดการเรียนการสอนและการสอบธรรมศึกษาในสถานศึกษา บรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยแนะนำจากสำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง

แต่ในการศึกษาและการสอบธรรมศึกษานั้น ที่ผ่านมามีการประเมินผลเลยว่าการดำเนินโครงการที่ดำเนินการมาเป็นเวลาหลายสิบปีนั้นมีผลการประเมินการดำเนินงานเป็นอย่างไร โดยเฉพาะการประเมินผลการดำเนินงานของวัดต่างๆ ซึ่งเป็นหน่วยในการนำนโยบายของสำนักงานพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติ วัดจึงเป็นกลไกสำคัญที่สามารถสะท้อนผลการดำเนินนโยบายการสอบธรรมศึกษาได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นหน่วยที่ประชาชนได้เข้าไปสมัครและเข้าไปศึกษาจนถึงใช้เป็นสนามในการสอบธรรมศึกษาเมื่อเรียนครบหลักสูตรในแต่ละระดับชั้น อย่างไรก็ตามจำนวนวัดที่นำนโยบายการสอบธรรมศึกษาไปสู่การปฏิบัติพบว่า มีจำนวนมาก แต่มีวัดหนึ่ง คือ วัดเสมียนนารี พระอารามหลวง ถือว่าเป็นวัดที่น่าสนใจอย่างยิ่งในการเลือกมาทำการศึกษาคำนี้ เนื่องด้วยจากข้อมูลสำนักงานพระพุทธศาสนาพบว่า วัดเสมียนนารี ในปี พ.ศ. 2552 มีผู้สอบผ่านธรรมศึกษามากที่สุดเป็นอันดับ 10 แต่อย่างไรก็ตาม จนถึงปี พ.ศ. 2562 มีผู้สมัครขอเข้าสอบธรรมศึกษา จำนวนถึง 13,904 คน มีจำนวนผู้ลงสอบธรรมศึกษา 11,121 คน และจำนวนผู้สอบผ่านธรรมศึกษาจำนวนสูงถึง 8,627 คน และเป็นวัดที่ได้รับรางวัลสำนักเรียนพระปริยัติธรรมดีเด่น ในส่วนของการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมศึกษาที่มีผู้สอบได้มากที่สุดเป็นอันดับ 2 ของส่วนกลาง วัดเสมียนนารี พระอารามหลวงจึงมีความน่าสนใจของการศึกษาคำนี้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาที่จะประเมินผลการดำเนินโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารีพระอารามหลวง ซึ่งปัจจุบันเป็นโครงการต่อเนื่องที่ต้องทำทุกปี จึงจำเป็นที่จะศึกษาบทเรียนโครงการเพื่อยกระดับความรู้ความเข้าใจในหลักพระพุทธศาสนา และเพื่อจะได้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารีพระอารามหลวง และจะได้นำเสนอเพื่อนำไปปรับปรุงการดำเนินโครงการสอบธรรมศึกษาต่อไป การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการประเมินตามแบบซิปป์โมเดล (CIPP Model) ของสตัฟเฟิลบีม (Danial . L. Stufflebeam. 2007 : 150) เพื่อการประเมินผลการดำเนินโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารีพระอารามหลวง เพื่อยกระดับความรู้ความเข้าใจในหลักพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) การประเมินปัจจัยในการดำเนินงาน (Input Evaluation) การประเมินกระบวนการดำเนินงาน (Process Evaluation) และการประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เพื่อประเมินผลการดำเนินโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารีพระอารามหลวง เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะ แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเพื่อการทำผลการดำเนินโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารีพระอารามหลวงไปปฏิบัติให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model
2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และเสนอแนะการพัฒนาการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการดำเนินโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาปริมาณ (Quantitative Research) เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก(In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล และทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติที่ใช้ในการศึกษาด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง จำนวน 13,366 คน (ข้อมูล ณ ปี พ.ศ.2563)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง จากการคำนวณด้วยสูตรของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 388.43 ตัวอย่าง (คน) และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้นงานวิจัยนี้ครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน โดยกำหนดความคลาดเคลื่อนที่ระดับ 0.05 โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย

1.2 ประชากรการวิจัยเชิงคุณภาพ

สำหรับประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ พระฝ่ายบริหารวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง จำนวน 5 รูป เป็นตำแหน่งระดับผู้ช่วยเจ้าอาวาสขึ้นไป พระสอนศีลธรรม 5 รูป ที่เป็นพระจำพรรษา 5 ปีขึ้นไปรวมทั้งประชาชนที่สอบผ่านเกณฑ์โครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง จำนวน 5 คน และประชาชนที่สอบไม่ผ่านเกณฑ์โครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวงจำนวน 5 คนเป็นการเลือกสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guide) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองและมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ แนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปแบบเลือกตอบ (Check List) ประกอบด้วย สถานภาพของผู้เกี่ยวข้องกับโครงการสอบธรรมศึกษา ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับชั้นเรียน ระดับชั้นธรรมศึกษา จำนวนครั้งที่มาสอบ และแรงจูงใจที่มาสอบ เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ส่วนที่ 2 ประเมินผลการดำเนินโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง ประเมินจากการสอบถามประชาชนที่ร่วมโครงการ แบ่งข้อคำถามเป็น 4 ส่วนย่อย คือ ด้านบริบท (Context) ของโครงการด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการดำเนินงาน (Process) และด้านผลผลิต (Product) ของโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง โดยใช้แบบประเมิน แบ่งมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของลิเคอร์ท (Likert's five rating scale) กำหนด ค่าระดับ 5 ระดับคือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และ น้อยที่สุด

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการดำเนินโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีขั้นตอนในการสร้างดังต่อไปนี้

3.1 ศึกษาหลักการ ทฤษฎี และแนวความคิดที่เกี่ยวข้อง ทั้งจากเอกสาร เว็บไซต์ รวมไปถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

3.2 สร้างแบบสอบถามเพื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้ที่เคยเข้าร่วมโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง

3.3 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบและขอคำแนะนำ

3.4 ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถามเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมตรงตามประเด็นการศึกษา รวมทั้งความสอดคล้องกับทฤษฎี ที่ใช้เป็นกรอบของการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยนำแบบสอบถามปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruence Index : IOC) มีค่าเท่ากับ 0.663.5 ปรับปรุงข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญนำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง (Try Out) จำนวน 30 ราย จากนั้นนำข้อมูลดังกล่าวไปหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของครอนบาค (Cronbach's alpha Coefficient) ซึ่งได้ค่าเชื่อมั่นแอลฟา ($\alpha = 0.85$) แล้วจึงนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ได้รับข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้รับการตอบครบถ้วนสมบูรณ์แล้วทางผู้วิจัยจึงดำเนินการประมวลผลโดยวิธีการทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ดังนี้

4.1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

4.2 ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นการดำเนินงานประเมินโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง ด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการดำเนินงาน และผลผลิต และวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.3 การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปร 2 ตัวที่เป็นอิสระต่อกัน ใช้การวิเคราะห์ Independent Samples T-test และเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปรมากกว่า 2 ตัวขึ้นไป ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA)

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ของการประเมินที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประยุกต์ใช้ในงานวิจัยร่วมกับรูปแบบการประเมินในภาพรวมตามแบบชิปโมเดล (CIPP Model) ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) ในการประเมินผลการดำเนินโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง กำหนดกรอบแนวคิด ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคือ เพื่อประเมินโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และเสนอแนะการพัฒนาการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการดำเนินโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยมีข้อค้นพบ สรุปตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 266 คน คิดเป็นร้อยละ 66.5 ส่วนใหญ่อายุระหว่าง 15 - 22 ปีจำนวน 289 คน คิดเป็นร้อยละ 72.2 จบการศึกษาระดับปวส. หรือเทียบเท่าจำนวน 192 คน คิดเป็นร้อยละ 48.0 สอบธรรมศึกษาชั้นตรี จำนวน 210 คน คิดเป็นร้อยละ 52.5 ส่วนใหญ่สอบ1-2 ครั้ง จำนวน 193 คน คิดเป็นร้อยละ 48.3 แรงจูงใจที่มาสอบ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่สมัครใจมาด้วยตนเอง จำนวน 384 คน คิดเป็นร้อยละ 96.0

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ประเมินโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model

โครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง) ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยรวม ด้านบริบท (Context) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และ ด้านผลผลิต (Product) ในภาพรวม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = .927) และเมื่อพิจารณารายด้านแล้วพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = .917) ด้านกระบวนการ (Process) ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = .923) ด้านผลผลิต (Product) ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = .932) และด้านบริบท (Context) ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = .939) ตามลำดับ

ด้านบริบท (Context) ในภาพรวม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$) และเมื่อพิจารณารายด้านแล้วพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ มากที่สุด คือ โครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี มีความจำเป็นต่อสังคม ($\bar{X} = 4.03$) รองลงมาได้แก่ โครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี มีวัตถุประสงค์ชัดเจนในการดำเนินการ ($\bar{X} = 3.99$) โครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานพระพุทธศาสนา ($\bar{X} = 3.98$) โครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี สามารถตอบสนองความต้องการที่จำเป็นของผู้ประสงค์จะเข้าร่วมโครงการ ($\bar{X} = 3.96$) และน้อยที่สุด คือ โครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี มีความเป็นไปได้ในแง่ของโอกาสที่จะได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานพระพุทธศาสนา ($\bar{X} = 3.95$) ตามลำดับ

ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ในภาพรวม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$) และเมื่อพิจารณารายด้านแล้วพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ มากที่สุด คือ อาจารย์ผู้คุมสอบมีความเข้มงวดในการสอบ ($\bar{X} = 4.04$) รองลงมาได้แก่ บุคลากร (พระอาจารย์ที่สอน) มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ ($\bar{X} = 4.03$) บุคลากร (พระอาจารย์ที่สอน) มีเทคนิคการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจ รู้จักการคิด วิเคราะห์ และ

การแก้ปัญหา ($\bar{X} = 4.01$) วัดเสถียรณาริมอาคารสถานที่ ห้องเรียนเหมาะสมต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา ($\bar{X} = 4.00$) สถานที่สอบมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.95$) วัดเสถียรณาริมวัดสุ อู่ปรกรณ์ และเครื่องมือเครื่องใช้ในการปฏิบัติงานอย่างเพียงพอ ($\bar{X} = 3.94$) และน้อยที่สุด คือโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสถียรณาริม มีงบประมาณเพียงพอ ($\bar{X} = 3.91$) ตามลำดับ

ด้านกระบวนการ (Process) ในภาพรวม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$) และเมื่อพิจารณารายด้านแล้วพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ มากที่สุด คือ คณะทำงานมีการประสานงานระหว่างผู้เข้าอบรมกับอาจารย์ผู้สอน ($\bar{X} = 4.06$) รองลงมาได้แก่ คณะทำงานมีการประชุมชี้แจงและให้คำแนะนำในการเรียนการสอนและการสอบ ($\bar{X} = 4.03$) คณะทำงานมีการดำเนินงานตามขั้นตอนการดำเนินงานโครงการ ($\bar{X} = 4.00$) การกำหนดช่วงเวลาการอบรมโครงการสอบธรรมศึกษาวัดเสถียรณาริมมีการปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.99$) การจัดทำแบบทดสอบที่ใช้ในการสอบธรรมศึกษามีความเหมาะสมกับผู้เรียน ($\bar{X} = 3.96$) การจัดลำดับเนื้อหาที่เหมาะสมต่อเนื้อกัน ($\bar{X} = 3.94$) และน้อยที่สุด คือ การกำหนดเนื้อหาการเรียนการสอนสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของโครงการ ($\bar{X} = 3.90$) ตามลำดับ

ด้านผลผลิต (Product) ในภาพรวม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$) และเมื่อพิจารณารายด้านแล้วพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ มากที่สุด คือ การเข้าร่วมโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสถียรณาริมมีความคุ้มค่า ($\bar{X} = 4.03$) รองลงมาได้แก่ การจัดโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสถียรณาริมควรดำเนินต่อไป ($\bar{X} = 3.99$) ผู้เรียนได้รับความรู้ด้านหลักธรรมในทางพุทธศาสนา เท่ากันกับ ผู้เรียนได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ($\bar{X} = 3.98$) ผู้เรียนได้รู้จักการปฏิบัติตนตามหลักพุทธศาสนิกชนและมารยาททางสังคม ($\bar{X} = 3.97$) และน้อยที่สุด คือ การเรียนโครงการนี้สามารถทำให้ผู้เรียนนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ($\bar{X} = 3.95$) ตามลำดับ

3.วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสถียรณาริม พระอารามหลวง

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาและผลการวิเคราะห์ จากแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Questionnaire) ในประเด็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสถียรณาริม พระอารามหลวง ดังนี้

3.2 ปัญหาของโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง พบประเด็นปัญหาในแต่ละด้าน มีดังนี้

1) ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม ได้แก่ การกำหนดเวลาในการเรียนภาษาบาลีสั้นเกินไป ช่วงระยะที่มีการดำเนินการอบรมและจัดสอบธรรมศึกษาเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19

“การเรียนธรรมศึกษาโดยเฉพาะภาษาบาลีสั้นที่จริงควรต้องให้ความเวลาในการเรียนที่นานกว่านี้ การเรียนที่เวลาน้อยไป สั้นไปนั้นอาจไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ในช่วงที่มีการระบาดของโควิดยิ่งทำให้การเรียนลดเวลาลงไปอีก” (บทสัมภาษณ์พระผู้สอนธรรมศึกษา วัดเสมียนนารี)

2) ด้านปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ครอบบรมครูก่อนมาสอน สถานศึกษาส่วนมากไม่มีชั่วโมงสอนให้หรือมีน้อยมาก จัดเวลาเรียนไม่พอกับเนื้อหา และไม่ค่อยมีแรงจูงใจในการมาเรียน

“ครอบบรมครูผู้สอนว่าควรสอนแบบใดมาก่อน บางท่านอาจมีความรู้แต่ไม่มีทักษะการสอน ดังนั้นก่อนเข้ามาสอนธรรมศึกษาควรอบรมมาก่อน ตามโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการกับวัดเสมียน ครูบางคนอาจยังไม่มีความรู้ที่เพียงพอ และโรงเรียนหลายที่ก็ไม่มีชั่วโมงในการสอนธรรมหรือมีก็น้อยมาก” (บทสัมภาษณ์พระผู้บริหารวัดเสมียนนารี)

“การสอนธรรมนั้นจักตารางเรียนไม่พอกับเนื้อหาที่สอน เนื้อหานั้นมีมากที่ต้องสอนแต่เวลาที่สอนกับไม่สอดคล้องเท่าไร และการเรียนก็ไม่ค่อยมีแรงจูงใจในการทำให้อยากเข้ามาเรียนสักเท่าไร” (ประชาชนผู้เข้าอบรมโครงการธรรมศึกษา วัดเสมียนนารี)

3) ด้านกระบวนการ ได้แก่ เทคนิคการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนไม่ค่อยเหมาะสมกับช่วงสถานการณ์โควิด-19

“เทคนิคที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนยังไม่สอดคล้องกับการแพร่ระบาดของโควิด ยังใช้รูปแบบการสอนแบบเดิมๆ หากมีการปรับให้เหมาะสมจะทำให้คนเรียนได้ประโยชน์มาก” (ประชาชนผู้เข้าอบรมโครงการธรรมศึกษา วัดเสมียนนารี)

4) ด้านผลผลิต ได้แก่ ยังไม่ค่อยมีความรู้ความเข้าใจที่ดีในเนื้อหาที่เรียน

“แม้จะเข้ามาอบรมในระยะหนึ่ง แต่ก็ยังไม่ค่อยมีความรู้มากนักเกี่ยวกับธรรมะที่เรียนมากนัก แม้จะมีพระ ครูที่สอนหลายรูปหลายคนมาสอนก็ตาม” (ประชาชนผู้เข้าอบรมโครงการธรรมศึกษา วัดเสมียนนารี)

4. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการดำเนินโครงการ สอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อโครงการสอบธรรมศึกษาของวัด
เสมียนนารี พระอารามหลวง สรุปได้ดังนี้

4.1 ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อโครงการสอบธรรมศึกษาของวัด
เสมียนนารี พระอารามหลวงในภาพรวมและในรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ
เมื่อพิจารณารายด้านแล้วพบว่ามีความคิดเห็นแตกต่างกันทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้าน
กระบวนการ และ ด้านผลผลิต มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.2 ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อโครงการสอบธรรมศึกษาของวัด
เสมียนนารี พระอารามหลวงโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาราย
ด้านแล้วพบว่ามีความคิดเห็นแตกต่างกันทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และ
ด้านผลผลิต มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.3 ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ
สอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
และเมื่อพิจารณารายด้านแล้วพบว่ามีความคิดเห็นแตกต่างกันทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า
ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.4 ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับชั้นธรรมศึกษาที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับ
โครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
ระดับ .05 และเมื่อพิจารณารายด้านแล้วพบว่ามีความคิดเห็นแตกต่างกันทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท ด้าน
ปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.5 ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีจำนวนครั้งที่สอบที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ
สอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
และเมื่อพิจารณารายด้านแล้วพบว่ามีความคิดเห็นแตกต่างกันทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า
ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.6 ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีแรงจูงใจที่มาสอบแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณารายด้านแล้วพบว่ามีความคิดเห็นแตกต่างกันทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

จากข้อค้นพบของงานวิจัย นำมาวิเคราะห์ร่วมกับเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อภิปรายผลได้ดังนี้

1. การประเมินผลโครงการตามแนวความคิด CIPP โดย ดาเนอิล แอล สตฟเฟิลบีม (Daneil L. Stufflebeam) ที่เรียกกันทั่วไปว่า ชิปปโมเดล (CIPP Model) จากข้อค้นพบในงานวิจัย ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวงในภาพรวม พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินโครงการฯ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยรวม ด้านบริบท (Context) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และ ด้านผลผลิต (Product) ในภาพรวมพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (= 3.99) และเมื่อพิจารณารายด้านแล้วพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านบริบท (Context) เท่ากันกับ ด้านผลผลิต (Product) (= 3.99) รองลงมาได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) เท่ากันกับ ด้านกระบวนการ (Process) (= 3.98) ตามลำดับ ข้อค้นพบดังกล่าวสำหรับการวิจัยในเชิงปริมาณนั้นสอดคล้องกับ งานวิจัยของณัฐวรรณ แยมละมัย (2560 : 34) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการประเมินผลโครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลตะเคียนเตี้ย อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ที่นำรูปแบบชิปป (CIPP model) ทำการประเมินทั้ง 4 ด้าน ผลการวิจัย พบว่า คิดเห็นเกี่ยวกับผลดำเนินโครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลตะเคียนเตี้ย อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรีในภาพรวมอยู่ในระดับมาก การประเมินผลด้านบริบทเกี่ยวกับผลดำเนินโครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลตะเคียนเตี้ย อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรีตามความคิดเห็นของผู้แบบสอบถามเข้าร่วมกิจกรรม เหมาะสมอยู่ในระดับมาก การประเมินผลด้านปัจจัยนำเข้าเกี่ยวกับความเหมาะสมของทรัพยากรการดำเนินโครงการ และด้านการสนับสนุน ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก การประเมินผลด้านกระบวนการ ในเรื่องการส่งเสริมกิจกรรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และการประเมินผลด้านผลผลิต พบว่า โครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุได้รับการดูแลและการให้ความรู้ด้านสุขภาพและจิตใจ มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงาน อยู่ในระดับมาก

.2. สำหรับผลของการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับชั้นธรรมศึกษา จำนวนครั้งที่สอบ และแรงจูงใจที่มาสอบ ที่แตกต่างกันจะมีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวงโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นั้น ข้อค้นพบ

ดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ เทียนสิน ทบศิลป์ (2538 : 64) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมข้าราชการ ชีวิตดีมีคุณค่าของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่นโดยใช้รูปแบบจำลองชิป (CIPP Model) ผลการวิจัยพบว่า ด้านปัจจัยเบื้องต้น ได้แก่ บุคลากร สถานที่ฝึกอบรมและสื่ออุปกรณ์ มีความเหมาะสมในระดับมาก ส่วนงบประมาณมีความเหมาะสมในระดับปานกลาง กระบวนการดำเนินงาน ได้แก่ หลักสูตรวิทยากรและกิจกรรมในกระบวนการฝึกอบรมมีความเหมาะสมในระดับมาก เนื้อหาวิชาหลักสูตรมีประโยชน์สอดคล้องและตอบสนองวัตถุประสงค์ของโครงการ วิทยากรตรงต่อเวลาเป็นแบบอย่างที่ดี และยกย่องผู้เข้ารับการอบรมข้าราชการครูผู้ผ่านการอบรมได้น้าความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในในระดับมาก ข้าราชการครูผู้ผ่านการฝึกอบรมมีความต้องการให้มีโครงการเช่นนี้อีก ในระดับมาก และให้มีการติดตามและประเมินผลการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง

3. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม ได้แก่ การกำหนดเวลาในการเรียนภาษาบาลีสั้นเกินไป ช่วงระยะที่มีการดำเนินการอบรมและจัดสอบธรรมศึกษาเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ด้านปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ครอบบรมครูก่อนมาสอน สถานศึกษาส่วนมากไม่มีชั่วโมงสอนให้หรือมีน้อยมาก จัดเวลาเรียนไม่พอกับเนื้อหา และไม่ค่อยมีแรงจูงใจในการมาเรียน ด้านกระบวนการ ได้แก่ เทคนิคการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนไม่ค่อยเหมาะสมกับช่วงสถานการณ์โควิด-19 และ ด้านผลผลิต ได้แก่ ยังไม่ค่อยมีความรู้ความเข้าใจที่ดีในเนื้อหาที่เรียน

ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุรชาติ สิริเตโช (2556 : 1-12) ศึกษาความคิดเห็นต่อการเรียนธรรมศึกษาของนักเรียนในเขตตำบลหนองแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดย ผลการศึกษาความคิดเห็นต่อการเรียนธรรมศึกษาของนักเรียนในเขตตำบลหนองแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ด้านเนื้อหาของหลักสูตร ได้แก่ วุฒิภาวะของนักเรียน ยังมีความไม่พร้อม กับเนื้อหาวิชาที่ยากเกินไป หลักสูตรมีเนื้อหาสาระที่เข้าใจยาก เนื้อหาวิชาที่ทำการสอนมากเกินไป ศัพท์ภาษาธรรมะในหลักสูตรที่ใช้สอนมีมากเกินไป ด้านบุคลิกภาพของภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา พระสอนส่วนมากมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคลากรในโรงเรียนน้อยเกินไป การใช้วาจาที่ไม่สุภาพ การแสดงกิริยามารยาทให้เหมาะสม ด้านการเรียนการสอน การดำเนินการสอนไม่ค่อยแม่นยำในเนื้อหาวิชาที่ทำการสอน การดำเนินการสอนไม่ค่อยแม่นยำในเนื้อหาวิชาที่ทำการสอน ด้านเอกสารในการสอนไม่เพียงพอ ใช้ภาษาที่เข้าใจยาก อธิบายหลักธรรมไม่ชัดเจน ด้านการวัดและการประเมินผล ควรจัดทำแบบทดสอบ เพื่อเป็นการฝึกหัดและทบทวนบทเรียนให้เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของนักเรียนเป็นระยะ ๆ ผลการสอบไม่ควรนานเกินไป และข้อสอบยากเกินไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำไปใช้ประโยชน์

1.1 โครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง เป็นโครงการที่ดี ควรดำเนินจัดโครงการนี้ต่อไป เพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และการช่วยเหลือคนรอบข้าง ขณะที่ในการดำเนินงานควรมีการศึกษารวบรวมและสรุปปัญหา หรือ อุปสรรคในการดำเนินงานการจัดสอบธรรมศึกษาเพื่อเข้าใจสภาพปัญหา และดำเนินการพัฒนาภาพรวม

1.2 ในการดำเนินงานโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง จำเป็นที่จะต้องส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบงาน ส่งเสริมให้มีการประสานงานระหว่างผู้สอน(วัด) และผู้สนับสนุน (โรงเรียน) ตลอดจนการสอบถามความต้องการของผู้เรียนในด้านต่างๆเพื่อนำมาพัฒนาระบบการดำเนินงานงานให้มีประสิทธิภาพ และเห็นควรต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งในด้านบุคลากรและวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับสถานการณ์

1.3 ควรปรับระบบคิดและทำความเข้าใจ มีการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้แก่ประชาชนและผู้เรียนตลอดกระบวนการ และควรส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนโดยวิธีที่หลากหลาย โดยเฉพาะให้มีการเรียนรู้นอกห้องเรียน เช่น การจัดทัศนศึกษา เพื่อให้มีความสนใจและเข้าใจในหลักพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้น

1.4 การดำเนินงานโครงการสอบธรรมศึกษาของวัดเสมียนนารี พระอารามหลวง ควรเพิ่มอุปกรณ์ และพัฒนาระบบให้ทำงานให้ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เอกสารในการสอน และควรปรับการวัดและการประเมินผล ควรจัดทำแบบทดสอบ เพื่อเป็นการฝึกหัดและทบทวนบทเรียนให้เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของนักเรียนเป็นระยะ ๆ ผลการสอบไม่ควรนานเกินไป และข้อสอบยากเกินไป

2. ข้อเสนอแนะในการการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการของนักเรียน หรือ ประชาชนที่มีต่อโครงสร้างหลักสูตร เนื้อหากระบวนการจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลโครงการสอบธรรมศึกษา

2.2 ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการและประเมินนโยบายทางการศึกษา ตลอดจนแผนยุทธศาสตร์ แผนแม่บทการบริหารจัดการเพื่อนำไปพัฒนาประสิทธิภาพการจัดโครงการสอบธรรมศึกษา

2.3 ศึกษาการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินโครงการสอบธรรมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2549). *ธรรมศึกษาชั้นเอก ฉบับปรับปรุงใหม่ที่ประกาศใช้ในปัจจุบัน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.
- ณัฐวรรณ แยมละมัย. (2560). *การประเมินผลโครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลตะเคียนเตี้ย อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เทียนสิน ทบศิลป์. (2538). *การประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมข้าราชการ ชีวิตดีมีคุณค่าของสำนักงาน*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- พระมหาปรีชา สาเส็ง และคณะ. (2560). ประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 12 (3), 23-34.
- พระมหาสุรชาติ สิริเตโช. (2556). *ความคิดเห็นต่อการเรียนธรรมศึกษาของนักเรียนในเขตตำบลหนองแก้ว อำเภอมือเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด*. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*. 2 (1), 1-12.
- Stufflebeam, D.L. and Shinfeld, A.J. (2007). *Evaluation theory, models and applications*. San Francisco : Jossey-Bass.